

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

Інститут філології й журналістики

Кафедра української літератури

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**НЕОРОМАНТИЧНИЙ ДИСКУРС
РОМАНІВ «МАЙСТЕР КОРАБЛЯ»,
«ЧОТИРИ БРОДИ» ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО**

Здобувача ступеня вищої освіти магістр
групи МУСП
галузі знань 0203 Гуманітарні науки
спеціальності 8.02030301
Українська мова і література*
Лісової Юлії Анатоліївни

Керівник: канд. філол. наук,
доц. **Поляруш Н.С.**

Розширена шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка: ECTS _____

Голова комісії

(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени комісії

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Вінниця – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТВОРЧІСТЬ ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО В ЛІТЕРАТУРНОМУ КОНТЕКСТІ ДОБИ НЕОРОМАНТИЗМУ.....	7
1.1. Романтизм і неоромантизм: теоретичний аспект.....	7
1.2. Особливості світобачення Юрія Яновського.....	16
РОЗДІЛ II. НЕОРОМАНТИЧНА ПОЕТИКА РОМАНУ «МАЙСТЕР КОРАБЛЯ» ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО.....	27
2.1. Роман «Майстер корабля» Юрія Яновського в інтерпретації його сучасників.....	28
2.2. Новаторський характер роману «Майстер корабля». Історія створення.....	33
2.3. Особливості сюжету, композиції, образної системи твору.....	40
РОЗДІЛ III. ХУДОЖНЄ ВІДТВОРЕННЯ СТИХІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ТА ЇЇ НАСЛІДКІВ У РОМАНІ «ЧОТИРИ ШАБЛІ» ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО.....	46
3.1. Роман «Чотири шаблі» крізь призму літературознавчих досліджень.....	46
3.2. Особливості архітектоніки прозового полотна.....	54
3.2. Специфіка розкриття національного характеру в образах головних героїв.....	61
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

Актуальність дослідження. Юрій Яновський – видатний український письменник, митець яскравого романтичного й епічного мислення, один із фундаторів української літератури ХХ століття. Творчий доробок письменника – різножанровий: новели, оповідання, драми, поезії, повісті, романи. На жаль, не всі вони витримали випробування часом, але кращі – це відкриття, це оригінальний погляд на світ.

Ю. Яновського-романтика за світовідчуттям і стилем завжди приваблювали яскраві характери, небуденні, екстремальні ситуації, у яких найвиразніше розкривалися глибинні людські риси. Письменник створив новий тип романної форми (роман у новелах) в українській літературі, захоплюючись нетрадиційними прийомами сюжетобудування. Це експериментаторство помітне ще в ранній прозі митця.

Славу Ю. Яновському принесли романи «Майстер корабля», «Чотири шаблі» і «Вершники», які Олесь Гончар назвав «великими поемами в прозі». Романтику за світовідчуттям, Ю. Яновському сильно і незвично вдалося змалювати дві стихії – море та революцію. З цього приводу Євген Маланюк зазначав: «Яновський відкрив і завоював нам море, море в значенні негеографічному чи навіть геополітичному, а в значенні психологічному, як окремо духовий комплекс, який був або ослаблений у нас, або й цілком таки спаралізований» [64, с. 13]. Із джерел народного епосу походила романтична стихія творчості Ю. Яновського з властивими героїчним легендам поетичністю мовлення та яскравими, рельєфно змальованими національними характерами. Обираючи для своїх творів складні й маловживані форми – чи то роман у піснях, чи то роман у новелах, – автор торкався проблем глобальних, доленосних для українського народу. Так, у «Майстрові корабля» – це «культура нації», у «Чотирьох шаблях» – революція і громадянська війна як частина національної історії, а в романі «Жива вода» – жорстока повоєнна дійсність України, «неймовірна руїна». За таке

трактування суспільних явищ письменника звинуватили в буржуазному націоналізмі. Несправедлива критика останнього і ранніх романів, гострої психологічної драми «Дочка прокурора» вкоротила віку митцеві, який прожив ледь за п'ятдесят. Однак створені в річищі романтизму, виплекані на національних джерелах, високохудожні полотна Ю. Яновського й нині хвилюють душу читача.

Спадщина письменника здобула широке визнання читачів. Двічі виходили його твори п'ятитомними виданнями. Кращі з них перекладені багатьма мовами, опубліковані в Болгарії, НДР, Польщі, Угорщині, Чехословаччині, Австрії, Італії, Франції.

Сучасні літературознавці розглядають романи Ю. Яновського «Майстер корабля», «Чотири шаблі» як одне з найсамобутніших досягнень української образно-художньої цивілізації. А тому в умовах естетики початку ХХІ століття важливо проаналізувати ті аспекти письменницької діяльності Ю. Яновського, що дадуть можливість охопити твори, які були невизнаними віхами українського мистецтва, зосереджуючи увагу на їхній жанрово-стильовій, композиційній, образній самобутності. Постать Ю. Яновського потребує нового інтелектуального й концептуального аналізу, пов'язаного з цінностями європейського та світового мистецтва.

Мета дослідження – комплексно дослідити риси неоромантичної поетики романів «Майстер корабля», «Чотири шаблі» Ю. Яновського у контексті розвитку української літератури першої половини ХХ століття, з'ясувати своєрідність філософсько-естетичних пошуків митця.

Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких **завдань**:

- сформулювати основні положення неоромантизму як стильової течії модернізму в українській літературі початку ХХ століття;
- простежити особливості світобачення та світовідчуття Ю. Яновського-неоромантика;
- розкрити жанрово-стильову самобутність романів «Чотири шаблі», «Майстер корабля»;

- з'ясувати ідейно-естетичні та проблемно-тематичні константи названих романів;
- проаналізувати образи-характери романів «Майстер корабля» і «Чотири шаблі» через дослідження їхньої поетики;
- виокремити місце романів Ю. Яновського в літературному контексті доби.

Предмет дослідження – неоромантична поетика романів «Майстер корабля», «Чотири шаблі» Ю. Яновського.

Об'єкт дослідження – романи «Майстер корабля» (1927-1928), «Чотири шаблі» (1931).

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою є системно-цілісний підхід до вивчення романної прози Ю. Яновського на історико-теоретичному та практичному рівнях, що зумовлено метою та характером дослідження. Використано системний аналіз окремих прозових творів, складних історико-літературних та естетичних явищ. Аналіз змісту художніх творів ґрунтується на соціально-генетичному методі; жанрова специфіка творів визначається за порівняльно-типологічним методом. Метод систематизації та узагальнення наукових даних допоміг у глибшому розкритті естетичних пошуків та особливостей художнього світу Ю. Яновського як єдиної системи стилю митця. Біографічна проекція на неоромантизм романів Ю. Яновського потребувала залучення до інтерпретації елементів біографічного методу.

Теоретико-методологічну основу дипломної роботи склали літературознавчі праці О. Білецького, В. Дончика, С. Єфремова; дослідження, присвячені творчості Ю. Яновського, М. Гнатюка, Н. Бернадської, Я. Голобородька, М. Гнатюка, Р. Мовчан, В. Панченка, С. Плачинди, Ю. Смолича, І. Семенчука тощо. Певною теоретичною основою дипломної роботи стали також дослідження Ю. Барабаша, М. Жулинського, В. Костюченка, В. Моренця, М. Наєнка, в яких склалася концепція художнього аналізу літературного процесу і прозового доробку

Ю. Яновського, зокрема художньої специфіки його творів. Нами використано також останні праці провідних сучасних дослідників, в яких спостерігаються нові підходи до проблем герменевтики, текстології, історії і теорії літератури тощо, зокрема праці Г. Сивоконя, О. Мишанича, М. Ільницького, Т. Салиги, М. Ігнатенка, І. Дзюби, Т. Гундорової та ін.

Наукова новизна дипломної роботи. У дослідженні вперше розглянуто неоромантизм як стильову манеру романів Ю. Яновського саме у філософсько-естетичному контексті; з'ясовано особливості поетики романів «Майстер корабля» і «Чотири шаблі» крізь призму сучасних літературознавчих досліджень зосереджено увагу на мистецькій проблематиці романів та новій манері письма.

Практичне застосування. Результати науково-дослідної роботи можуть бути використані при проведенні наукових конференцій, підготовці та проведенні уроків з вивчення життєвого та творчого шляху Ю. Яновського.

Апробація результатів дипломного дослідження. Основні положення дипломної роботи доповідалися на щорічній звітній науковій конференції викладачів, аспірантів та студентів інституту філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (19-21 квітня 2016 р.). У збірнику «Літературознавчі студії» опубліковано 2 статті: «Сюжетно-композиційні та жанрові особливості роману «Чотири шаблі» Юрія Яновського», «Роман «Майстер корабля» Юрія Яновського в інтерпретації його сучасників» (Вінниця, 2016. – Вип. 10).

Структура дослідження. Дипломна робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, що нараховує 111 позицій. Загальний обсяг роботи – 80 сторінок, з них – 70 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ І.
ТВОРЧИСТЬ ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО
В ЛІТЕРАТУРНОМУ КОНТЕКСТІ ДОБИ НЕОРОМАНТИЗМУ

1.1. Романтизм і неоромантизм: теоретичний аспект

Одним із провідних напрямів у літературі, науці й мистецтві є романтизм (фр. *romantisme*), який виник наприкінці XVIII століття у Німеччині, Англії й Франції, на початку XIX століття поширився у Польщі, Росії, Австрії, а також в Україні, згодом охопив інші країни Європи, Північної і Південної Америки.

На межі XVIII-XIX століття термін «романтизм» означав новий літературний напрям, протилежний класицизму. Напрямок охопив різні терени людської діяльності (історію, філософію, право, політичну економію, психологію, мистецтво), і був, як відомо, пов'язаний із докорінною зміною всієї системи світоглядних орієнтацій і цінностей. Визначальними для нього стали такі риси, як заперечення раціоналізму доби Просвітництва, ідеалізм у філософії, історизм, апологія особистості, неприйняття буденності і звеличення «життя духу» (найвищими виявами його були мистецтво, релігія, філософія), культ почуттів, захоплення фольклором, інтерес до фантастики, екзотичних картин природи, понад усе цінується творча свобода, фантазія. Теоретики романтизму обстоювали розімкнутість літературних родів і жанрів, взаємопроникнення різних видів мистецтв, а також філософії, релігії, психології. Заслуга романтизму полягає в розвитку жанрів історичного роману і драми, фантастичної повісті, ліро-епічної поеми, балади, романсу. Надзвичайного розвитку досягла лірична поезія і лірична пісня.

Романтизм як світоглядна система, що засвідчувала зміну європейських культурно-історичних епох, – явище типологічне. Водночас, у різних країнах романтизм виявив специфічні риси, виконував особливі соціально-історичні та культурні функції. Провідними тут були мотиви трагічної долі

особистості, «світової туги», «космічного песимізму» (Ф. Шатобріан, А. Мюссе, Дж. Байрон, Г. Клейст, Е.-Т.-А. Гофман та ін.). У країнах Центральної і Південно-Східної Європи домінантою романтизму став національно-визвольний рух, взаємовідносини особистості з національним колективом, мотив «національної туги» та ін. В Україні романтизм відіграв значну роль у пробудженні національної свідомості, обґрунтуванні історичної самобутності народу; його «духу», культурних традицій, мови, літератури.

Зароджуючись в умовах антисамодержавного руху, український романтизм розвивався передусім під впливом поглибленого вивчення історичного минулого (історіографічний преромантизм) та народної творчості (фольклористичний преромантизм), був спрямований не так проти класицизму, як проти бурлескних і травестійних традицій. Помітний вплив на його формування мали «українські школи» у російській (К. Рилєєв, О. Сомов, М. Гоголь та ін.) і польській (А. Мальчевський, Б. Залеський, С. Гощинський) літературах. Першими виявами українського романтизму були «Історія русів» (друга половина XVIII ст., вперше опублікована 1846 О. Бодянським), «Грамматика малороссийского наречия» (1818) О. Павловського, «Опыт собрания старинных малороссийских песней» (1818) Мі Цертелева, а також публікації історичних праць і пам'яток Д. Бантиш-Каменського, М. Маркевича, О. Бодянського та ін. На думку вчених, значне місце у становленні романтизму в українській літературі посідала Харківська школа романтиків (І. Срезневський, І. Розковченко, Ф. і О. Євецькі, О. Шпигоцький та ін.) та підготовлені ними видання: «Український альманах» (1831) і «Запорожская старина» (1833-38) (див.: Харківська школа романтиків). Одночасно у Галичині виступила «Руська трійця» (М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький) із збірником «Русалка Дністровая» (1837), перейнятим романтичними ідеями народності і слов'янського братерства. Їхніми послідовниками були М. Устиянович, А. Могильницький, О. Духнович. З кінця 30-х – початку 40-х XIX ст.

з'явилося нове покоління романтиків (А. Метлинський, М. Максимович, П. Куліш, Т. Шевченко, М. Костомаров). Його літературними трибунами були: «Киевлянин» (1840, 1841, 1850) М. Максимовича, «Ластівка» (1841) Є. Гребінки, «Сніп» (1841) О. Корсуна, «Молодик» (1843, 1844) І. Бецького, «Южно-русский сборник» (1848) А. Метлинського. Романтичні ідеї, пропаговані ними, мали виразне національно-політичне забарвлення, що спричинило появу Кирило-Мефодіївського братства з його романтично-християнською програмою «Книги битія українського народу» (М. Костомаров). У літературі цей етап засвідчився появою історичного роману («Чорна рада» П. Куліша), історичної драми («Сава Чалий», «Переяславська ніч» М. Костомарова), розвитком інтимної, пейзажної, громадянської лірики (В. Забіла, Є. Гребінка, В. Петренко, С. Писаревський, О. Афанасьєв-Чужбинський та ін.), утвердженням жанрів побутової, історичної, ліро-епічної поеми, балади, виробленням літературної мови і стилю, конкретно-історичних форм художнього освоєння дійсності. Учені переконані, що провідна роль в утвердженні романтичного типу творчості належить П. Кулішеві й Т. Шевченку. На підставі концепції особистості, розуміння естетичного ідеалу, природи і мети художньої творчості, головних рис поезики умовно виділяють чотири тематично-стильові течії: фольклорно-побутова, фольклорно-історична, громадянська, психологічно-особистісна.

У другій половині XIX століття романтизм знайшов продовження у творчості О. Стороженка, І. Манжури, Я. Щоголіва, Ю. Федьковича та ін. Наприкінці XIX ст. романтичні ідеї набули в європейській (Г. Гауптман, Г. Ібсен, М. Метерлінк) і українській (Леся Українка) літературах нового звучання, що дало можливість окреслити їх як ідейно-стильову течію під назвою неоромантизм, котра позначилася на творчості деяких представників «розстріляного відродження» (О. Влизько, Ю. Яновський, М. Хвильовий та ін.), «празької школи» (Олена Теліга), навіть шістдесятників (М. Вінграновський, Р. Лубківський та ін.) У літературознавстві побутує також термін «романтика» для означення емоційного пафосу твору,

особливої піднесеності і захопленості об'єктом зображення [62, с. 503].

Народження нового завжди супроводжується існуванням старого. Саме так можна охарактеризувати неоромантизм (нім. Neurofantik) – одне з визначень, до якого вдавалися письменники і критики на рубежі XIX-XX століть для опису перехідності культур від «старого» до «нового», «молодого», «сучасного». Відомо, що вперше про неоромантизм заговорили на межі 1880-90-х років в берлінському артистичному середовищі. Запозичене, очевидно, у французьких критиків, це слово набуло популярності, але використовувалося, на відміну від них, зі стверджувальним, а не заперечним сенсом, указувало на необхідність подолання провінціалізму німецького побутописання 1870-80-х років, а також впливу французької літератури і ширше – романської основи в мистецтві [62, с. 148].

Спочатку слово «неоромантизм» увійшло в ужиток та поширилося у Франції й Німеччині, незабаром в Австро-Угорщині, Україні, Польщі й Росії. У цій течії відроджуються традиції класичного романтизму першої половини XIX століття. Ця течія була найсильнішою в новітній українській поезії.

Дослідники вирізняють декілька принципово важливих рис неоромантизму:

- неоромантики змальовували переважно не масу, а яскраву, неповторну індивідуальність, що вирізняється з маси, бореться, часом попри безнадійну ситуацію, зі злом, зашкарублістю, сірістю повсякдення;

- герої неоромантичних творів переймаються тугою за високою досконалістю у всьому, характеризуються внутрішнім аристократизмом, бажанням жити за критеріями ідеалу, а не буднів;

- головна увага зосереджувалася на дослідженні внутрішнього світу людини, через який неоромантики намагалися зазирнути у світі духовний;

- зовнішні події (також і соціальні) у вторах неоромантиків відступають на задній план;

- неоромантики часто вдаються до умовних, фантастичних образів,

ситуацій, сюжетів;

- відмова від типізації, натомість застосування символізму [91, с. 76].

Як відомо, в Україні неоромантизм привніс корінні зміни в розвиток художньої свідомості, продовжуючи певні усталені традиції. Другий етап розвитку неоромантизму в українській літературі припадає на 20-ті роки ХХ століття й пов'язаний з іменами Миколи Хвильового, Миколи Бажана, Олекси Влизька, Євгена Плужника та Юрія Яновського.

В атмосфері гострого літературного протистояння (ідейного, естетичного, філософського) старих, народницьких течій з їхнім послідовно дотримуваним етнографізмом та позитивізмом, і нових (в значенні «сучасних») різноманітних стильових течій і напрямків, які радикально переоцінювали і змінювали саму національну традицію, неоромантизм став тим феноменальним утворенням, що поєднував українську літературу із західноєвропейськими, а також сприяв подоланню в ній консервативних, вузько-патріотичних, побутово-українофільських тенденцій.

Талановитою представницею українських митців-неоромантиків є Леся Українка – тонкий лірик, драматург-новатор, авторка ліро-епічних поем, прозаїк, перекладач і критик-публіцист. Поетеса характеризувала свій художній напрям як неоромантизм, вважаючи, що його основною метою має бути розширення прав людини. Ще в 1891 році Леся Українка писала братові з Відня: «Щодня мушу стинатися з «січовиками» за неоромантизм, за поезію, і вчора таки заставила їх признати, що в літературі мають вартість портрети, а не фотографії (розумієш різницю?), що без «видумки» нема літератури» [99, с. 71]. Вона стала не тільки прихильником, письменником, але й теоретиком цього мистецького явища на вітчизняному ґрунті. У своєму листі до матері 14 січня 1903 р. вона писала: «Реалізм і романтизм єднаються в лиці одного автора на тисячі прикладів у всіх літературах, і се зовсім законне єднання». Такий новий напрям Леся Українка називала «новоромантизмом», говорила, що це «реалізм, окрилений романтизмом» [99, с. 48].

Будуючи свою концепцію неоромантизму, Леся Українка порушувала

актуальні суспільні проблеми, зокрема співвідношення особистості і середовища, індивіда й соціуму, героя і маси (юрби, народу) («Європейська соціальна драма кінця ХІХ століття», 1901, «Михаель Крамер. Остання драма Гергарта Гауптмана», 1901, «Утопія в белетристиці», 1906). Поетеса зазначала, що для неоромантизму «людина юрби перестає бути бутафорською приналежністю, як це було у старих романтиків, манекеном для примірки костюмів, пошитих із людських документів, як це було у натуралістів». У неоромантиків «людина юрби» – людина в повному значенні слова, але вона не виведена з юрби, не поставлена на самоті... для художньої ситуації. Кожна особистість суверенна, кожна людина, якою вона не була б, є героєм для самої себе і частиною середовища стосовно інших. Саме таке розуміння сутності особистості є критерієм істинної оцінки художніх творів письменників-неоромантиків [100, с. 9]. Письменниця називала реалістичний спосіб «фотографувати» навколишнє життя «зниженням свого хисту», зважувалася боронити «прапор модернізму» і не зректися «прапора новоромантичного», витворюючи своїм поривом основу для естетичних критеріїв в українській поезії. Відомо, що Леся Українка розглядала неоромантизм як тимчасовий, перехідний етап до якогось іншого, досконалішого методу. За переконаннями критиків, підставою для таких висновків стало нечітке визначення неоромантизму, яким оперувала письменниця. У тлумаченнях теоретичних праць Лесі Українки неоромантизм має три аспекти: по-перше, стилю, як певного лексико-синтаксичного оформлення художнього тексту; по-друге, як певної техніки «ліплення» характерів, що включає різкий поділ персонажів на головних і другорядних; по-третє, як певний мистецький синтез, як створення демократичного образу ідеалу людини майбутнього [51, с. 36].

Письменниця ніколи не ставила собі за мету визначити суть неоромантизму. На думку Лесі Українки, це лише марнування часу. Тому у своїй практиці вона прагнула до гармонійного тільки трьох перелічених аспектів неоромантизму. Неоромантичні мотиви Лесі Українка втілює в

ускладнених умовних художніх формах, із залученням багатозначних символів: алегорій з варіативним повторенням певного ряду образів, що набувають нового значення. Леся Українка зробила вагомий внесок у розвиток вітчизняної літератури. Але вона вважала, що найбільш виразно неоромантизм представлений творчістю Ольги Кобилянської.

Як відомо, неоромантичний світогляд Ольги Кобилянської відрізняється від поглядів Лесі Українки. Насамперед її неоромантизм мав більш теоретичне обґрунтування, по-перше, виступив найбільш адекватною реакцією на літературно-суспільні настрої кінця XIX – початку XX століття. Залишаючись вірною романтичній естетиці, авторка «Царівни» творить нову модель ліричного світовідчуття – життя «без подій» [51, с. 38]. Ольга Кобилянська вважала за головне завдання з'ясувати змістове наповнення понять течії неоромантизму, бо без визначень неможливо говорити про характер літературного процесу України кінця XIX – початку XX століття.

Сучасна дослідниця Т. Гундорова називає Ольгу Кобилянську митцем, що поетизував розуміння гуманності. У центрі своєї творчості вона завжди показувала проблему людської особистості, що стало основною ідеєю її неоромантичної концепції [73, с. 62]. Ольга Кобилянська у кожному творі стверджує самодостатність людини. Велике значення для письменниці має «душа», адже вона часто у своїх повістях досліджує складні лабіринти людської душі.

Отож, неоромантизм Лесі Українки був лише пробним варіантом для української літератури. Поетеса намагалася охопити якомога більше явищ через неоромантизм. Натомість Ольга Кобилянська прагнула зазирнути у сутність неоромантизму та його теоретичну визначеність.

Неоромантичні тенденції мали місце у творчості й інших поетів початку XX століття, але вони відрізнялися від творчого методу Лесі Українки. Так, герой значної частини віршів Олександра Олеся – ніжно-мрійливий лірик, що никне душею від зіткнення з жорстоким світом, уособлюючи своїм життям мотив передчасного квітування. Центральним

героєм «екзотичних поезій» А.Кримського є «один бідолашний дегенерат» (за авторським визначенням), який не зрозумілий оточенню, а головне коханій жінці. Ліричний герой неоромантичної поезії Б. Лепкого володіє наодинці з собою такими цінностями, якими не здатен, чи не може, чи не бажає поділитися з оточенням.

Для неоромантичної творчості цих поетів характерною є виняткова увага до внутрішнього життя особистості – її пристрастних прагнень, багатства переживань і відчуттів. Внутрішній світ індивіда, нерідко минаючи його безпосереднє оточення, співвіднесений із надособистісними реаліями – закономірностями світобудови, розливаючи в природі гармонією, об'єктивованими в різних формах ідеалами краси й моральної досконалості тощо. Як правило, маючи вразливу й чутливу душу, ліричний герой тужить за пожитком, шукаючи в навколишньому піднесене й прекрасне. На суперечності між світом, який він омріяє для себе, і цілком емпіричними обставинами його життя виникає здебільшого конфлікт неоромантичного твору. Його втілення поряд з реалістичною достовірністю в зображенні включає нерідко символічне іносказання, елементи фантастичного в ліричних формах допустимості та сюжетних побудовах.

Неоромантики використовували засоби символіки, гру кольорів, передавали переживання робітника, поетизували революційні події («Залізниця» В. Сосюри, «Повстання» В. Еллана-Блакитного, «Слово о полку» М. Бажана), історичних осіб («Тарас Трясило» В. Сосюри, «Галілей» Є. Плужника, «На Ігоревім полі» Т. Осьмачки, «Бондарівна» Марка Вороного), висловлювали тугу за духовними і моральними цінностями («Дев'ята симфонія» О. Влизька, «Нічний рейс» М. Бажана, «Деспотам» Т. Осьмачки, «Діалог з мужністю» Ю. Яновського). Неоромантична стихія захопила ранніх футуристів (М. Бажана, О. Влизька), символістів (П. Тичину, М. Терещенка, Я. Савченка).

Ще потужніше неоромантичні тенденції в різних варіаціях заявляють про себе в 1920-1930-х роках. Саме на цей період припадає розквіт ранньої

прозової творчості найпослідовнішого українського неоромантика Ю. Яновського. Ю. Ковалів зазначав, що «неоромантизм рідко трапляється у чистому вигляді, як-от у прозі Ю. Яновського, часто поєднується з іншими стилями: із символізмом (Ольга Кобилянська), імпресіонізмом (М. Хвильовий), неореалізмом (Г. Косинка), футуризмом (О. Влизько)» [62., с. 119].

Дослідники переконливо доводять, що відгомін неоромантизму є помітним й у творчості деяких шістдесятників: М. Вінграновського, В. Симоненка, Б. Олійника, Р. Лубківського та ін.

У сучасному літературознавстві зміст поняття неоромантизму ще остаточно не визначений, хоча науковці часто послуговуються цим терміном, надаючи йому таких значень: як елемент романтизму в літературі кінця ХІХ – поч. ХХ століття (М. Моклиця, З. Генік-Березовська); як загальна назва літературної епохи кінця ХІХ століття (Д. Наливайко); як окремої течії ранньомодерністичної літератури (С. Павличко, В. Пахаренко, Ю. Попов); як окремого структурно-семантичного типу (О. Камінчук). У нашому дослідженні ми виходимо з визначення неоромантизму як «стильової тенденції модернізму, що виник на межі ХІХ – ХХ століть у європейському й американському письменстві, генетично пов'язаний із класичним романтизмом, досвідом В. Скотта, Дж. Байрона, Дж. Фенімора Купера, Е. По, М. Гоголя та ін., живлений ідеями «філософії життя», перейнятий тенденціями *fin de siècle*, запереченням нормативної естетики реалізму та натуралізму, позитивістської традиції картезіанства у мистецтві [62, с. 118].

1.2. Особливості світобачення Юрія Яновського

Розвиваючись у силовому полі поневоленої, бездержавної нації, українська література мала органічне історико-ідеологічне, філософське підґрунтя для активного вияву саме романтичного типу творчості впродовж усього ХХ століття. Це сприяло тому, що на загальному тлі світового художнього контексту вона залишила специфічно національні метаморфози романтизму, які літературознавство характеризує як «неоромантизм», «революційну романтику». Ці новітні моделі романтизму, більше чи менше окреслені й самодостатні, повсякчас в українській літературі ХХ століття виконували дуже різні, часом протилежні, хоч завжди симптоматичні, функції. Український модернізм і почався з активізації художньої свідомості романтичного як перетворювального, виражального начала, що зумовлювалося насамперед іншим естетико-гносеологічним орієнтуванням, спрямованим на нову інтерпретацію довколишнього світу. У ній домінує нова концепція людини як синтезованої єдності біологічного, метафізичного й соціального начал, нове, не споглядальне, а дійове співіснування ідеалу й дійсності, універсалізму й національного міфу. Тому саме романтична поетика визначала індивідуальний стиль О. Кобилянської, Лесі Українки, М. Коцюбинського, М. Вороного, О. Олеся, Г. Чупринки, «молодомузівців» і «хатян». Ще потужніше романтичні тенденції в різних варіаціях заявляють про себе в 1920-1930 рр. Саме на цей період припадає розквіт прозової творчості найпопулярнішого українського романтика Ю. Яновського.

Форму художнього вираження своїх романтичних уявлень про світ письменник шукав наполегливо, але не завжди цілеспрямовано.

Письменник народився 27 серпня 1902 року в селі Майєрове, щодо якого Іван Семенчук зауважував: «Село мало кілька назв: Тетянівка, Тетяно-Майєрове, Маярова, Майорівка. Найпоширеніше – Майєрове, від німецького слова *майєр* (управитель маєтку). Майєрове перейменоване в Яновське; тепер воно входить до складу села Нечаївки Компаніївського району

Кіровоградської області» [82, с. 6]. Батьки – Іван Миколайович та Марія Мусіївна Яновські – мешкали край села, «сіяли жито, гречку, льон, садили картоплю» і «за свідченням односельців, працювали добре, були трудолюбиві» [82, с. 6]. Сучасники Ю. Яновського згадують, що сам письменник відзначав, що генеалогічне дерево Яновських перепліталось із генеалогічним деревом Гоголів-Яновських.

Спочатку Юрій навчається в Нечаївській церковно-парафіяльній школі, а в серпні 1911 року вступає до Єлисаветградського земського реального училища, що його завершує 1919 року, одержавши золоту медаль.

Події національно-визвольних змагань 1917-1920 рр. укарбувалися в пам'яті молодого Юрія Яновського феєричним перебігом подій, неабиякою експресивною стрімкістю й несподіваними поворотами долі. На межі 10-20-х років ХХ століття молодий Яновський бере участь у загальному перепису населення, що відбувся в серпні 1920 року, служить інструктором у статистичному бюро, інструктором Єлисаветградської повітової робітничо-селянської інспекції, повітового продовольчого комітету, відвідує села у складі революційного трибуналу в питаннях продовольчого податку. У цей час він неодноразово потрапляв у драматичні перипетії, що могли обернутися загибеллю. Про один з таких епізодів Ю. Яновський, за словами І. Семенчука, «розповідав, як і завжди, з гумором, з усмішкою: якийсь здоровило з біцепсами знаменитого циркового борця Івана Піддубного мало не на руках приніс блідого й утлого юнака до копиці й хотів був застрелити, але, мабуть, пожалів кулі – штовхнув коліном і сказав навздогін: «сам здохне...» [90, с. 14].

1922 року Ю. Яновський приїжджає до Києва, де вступає до Політехнічного інституту і стає студентом електрофакультету. У цей час він починає писати вірші (спочатку російською, а згодом й українською мовою), нариси, фейлетони, виступає на літературних диспутах. Іван Ле так згадував особливості художньо-організаційного періоду початку 20-х років, коли й він навчався у КПІ: «Літературне життя Києва тоді ще не мало якогось виразно

окресленого характеру. Епізодичні літературні вечори, вірніше – «диспути» в ці перші роки скорше нагадували якість пошукування, розвідки, збирання сил, а чи спроби виявити молоді паростки, чи, може, відновити в якійсь мірі перерване і досить-таки потріпане, занехаяне війною переджовтневе літературне життя» [90, с. 19].

Літературні твори Ю. Яновський друкує з травня 1922 року. Тоді в київській губернській газеті «Пролетарська правда» під псевдонімом Георгій Ней було видрукувано його російськомовну поезію «Море». Микола Бажан у мемуарах «Майстер залізної троянди» підкреслив, що першим літературне обдарування загадкового Георгія Нея відчув, помітив Михайль Семенко, який на той час завідував літературним відділом газети «Більшовик». Микола Сулима, обстежуючи ракурс «футуризм, футуристи і Яновський», писав: «Лідер українських футуристів розшукав талановитого юнака, переконав його писати українською мовою і почав друкувати його твори в «Більшовику». На той час на рахунку М. Семенка вже було відкриття Андрія Чужого, Миколи Бажана» [92]. Перший вірш Яновського українською мовою – «Дзвін» – був опублікований на шпальтах газети «Більшовик» 1924 року. Я. Голобородько стверджує, що на дебютній стадії своєї літературної партії Юрій Яновський цілком умотивовано був причетним до цінностей і середовища українських футуристів, а стосунки з їхнім чільником – Михайлем Семенком – надалі склалися доволі суперечливо [38, с. 52].

Іван Ле, розповідаючи про становлення літературної особистості Юрія Яновського, риси його характеру, умови його студентського життя, про свої дружні в молоді роки стосунки з ним, у мемуарному нарисі «На зорі юності» писав: «Відкидаючи умовності щодо скромності, скажу, що й мені припало бажання утворити в Політехнічному інституті гурток початківців. Знайшлося нас на п'яти факультетах інституту біля десятка ентузіастів, яких довелося очолити в так іншій групі «Молодих письменників КПІ». Ось у цій групі я вперше і записав під якимсь номером списку: Юрій Яновський, студент електрофакультету, молодий, надміру схудлий, сказати б – надто

захарчований студентськими злиднями студент першого курсу, з тих перспективних у науці студентів, але безстипендіальних страждальників того часу... Обидва ми тоді були студентами першого курсу, досить часто зустрічалися і на загальних лекціях у аудиторіях КПІ. Надміру скромний і стриманий Юрій Іванович завжди прибіднено сідав на цих зборах гуртка десь далі, не поспішав з читанням своїх творів, та й про «твори» інших членів гуртка висловлювався зрідка і досить стримано. Був він студентом на самозабезпеченні і матеріальному, і правовому, а це призвичаювало до якоїсь сказати б не звичної в наш час скромності. Студент індивідуал!.. Про долю таких у ті часи хіба що рідні потурбуються десь здалеку. Та і цього ми не помічали в незavidній тій «долі» Юрія» [39, с. 17].

Навчаючись у Політехнічному інституті, молодий Письменник мешкав у надзвичайно скрутних побутових умовах, що їх й умовами назвати важко, і це позначилося на його здоров'ї. «Яновський жив у брудному, не те що вогкому, просто в гнилосно-мокрому підвалі з єдиною вузькою фрамугою замість вікна (здається це була Тургенівська вулиця). Поруч нього, навпроти через коридор, але в значно пристойнішому приміщенні жив і наш однокурсник з мого факультету Никифор (Ніка) Кочура. Кімнатою для наших зустрічей, розмов була звичайно ж кімната Кочури. Тому й не зважили ми своєчасно на катастрофічні наслідки проживання й праці Яновського в зовсім непридатному для людського проживання мокрому льоху. Коли додати до цього бідування одягом, білизною, постіллям, то й буде повна картина жаху його проживання. Недоїдання, недосипання в учбових і творчих горіннях ще більше виснажували людину», – відреставровував реалії з життя письменника Іван Ле [45, с. 107].

Повний курс навчання в КПІ Юрію Яновському не судилося завершити, хоча сфера технічних інтересів була йому не менш цікавого, ніж літературна діяльність. Усе це з притаманною йому делікатністю, скромністю він відзначив на сторінках «Універсального журналу» 1929 року: «Я не вважаю себе за письменника. І мені ближчий той фах, від котрого мене

колись відокремлювало лише два роки науки, – фах інженера-конструктора. Я дуже жалкую, що мені не довелося дійти чи перейти цих два роки – з причин, від мого бажання не залежних, – стан здоров'я» [цитуюмо за 40, с. 133].

Поезії Юрій Яновський активно писав і друкував, протягом 1920-х років. З-поміж віршів виділяються «Вітаю море», «Порт», «Корабель Колумба», «Казка», «Романтика моря», «Десять літ», «Наваха із Толедо», «Діалог з мужністю», в яких звучать романтично-давні інтонації, філософські рефлексії та відчутні впливи Володимира Маяковського й Павла Тичини. У середині 20-х років Юрій Яновський пише поеми «Веселий мічман Найл» (1924) і «Жертва богині Калі» (1925), що вони позначені публіцистичними інтенціями. Наслідком його діяльності у сфері поезії стала збірка «Прекрасна Ут» (1928 – перше видання, 1932 – друге доповнене), що насамперед цікава в річищі формування його багатогранного художнього світогляду, в якому синтезувалися різноманітно варійована патетика, виразна конкретність деталі й символічна узагальненість.

Перші прозові твори Ю. Яновського – оповідання «А потім німці тікали», «Отаман Вишиваний», «Ут-мек», «Ураза – байран», «Лені» – були видрукувані впродовж березня-травня 1924 року в газеті «Більшовик». І в них, і в наступних прозових формах його насамперед приваблювала сюжетика, ментальна колористика доби національно-визвольних змагань 1917-1920 років. У середині 1920-х років молодий письменник активно друкує поетичні й прозові твори у часописах «Глобус», «Червоний шлях», «Всесвіт», «Життя й революція», «Вапліте». Сучасні дослідники стверджують, що подією в художньому розвитку Юрія Японського стала прозова збірка «Мамутові бивні» (1925), що її склали оповідання «Мамутові бивні», «Історія попільниці», «Роман Ма», «Туз і перстень». У цій збірці було намічено його мистецькі пріоритети – інтерес до загострених, надзвичайних, виняткових колізій, кінематографічна манера письма, оригінальне сюжетно-композиційне оформлення, колоритне й колористичне слово, тонка

асоціативна система мислення, які яскраво розвиватимуться в його прозі другої половини 1920-х – початку 1930-х років.

На думку Я. Голобородька, у цей же час – у 20-ті роки – в Яновського складається й те, що традиційно охрещують «творчою лабораторією» письменника, в якій чи не найвизначніше місце відводиться збиранню, запам'ятовуванню, колекціонуванню різноманітних життєвих пригод, історій, перипетій, що власною екстраординарністю та винятковістю безпосередньо стимулювали творчу фантазію, емоційно надихаючи й енергетично заряджаючи митця. Юрій Яновський, за численними потвердженнями сучасників, мав неабиякий хист до селекції неповторних, раритетних життєвих сюжетів і слухацької дегустації цікавих розповідей, які нерідко не лише слугували поштовхом до стану і процесу творення, а й ставали складниками текстової органіки [39, с. 17].

З 1925 року письменник мешкає на півдні й продовжує свою творчу діяльність, обіймаючи посаду художнього редактора Одеської кінофабрики, яку було створено на базі кінофабрики Чардиніна. Те, як Юрій Яновський потрапив у рідше кінематографічної культури, стисло виклав у своїх спогадах Олександр Грищенко, фрагменти з яких наводить Микола Сулима: «... А українська кінематографія почалася з того, що М. Семенко переїхав до Харкова – його запросили завідувати сценарним відділом ВУФКУ (Всеукраїнського фотокіноуправління). Він одразу перетяг за собою Ю. Яновського і М. Бажана. І це саме він, Семенко, рекомендував Яновського головним редактором Одеської кінофабрики – кіноцентру України (Київська кіностудія лише розбудовувалась). І сталося все це на моїх очах» [31, с. 259]. Юрій Яновський вивчає теоретичні й практичні тонкощі кіномистецтва, тісно співпрацює з іншими колегами по кінофабриці – Олександром Довженком і Миколою Бажаном, створює кіносценарії, за одним із яких – «Fata morgana» – 1926 року там же в Одесі, було знято художній фільм, що його поставив режисер Павло Долина. До Довженкового фільму «Сумка дипкур'єра Яновський написав титри.

Про цей мистецький період у своєму житті, про кінематографічний розвій Олександра Довженка, з яким він зблизився, про розвій українського кінематографа, секрети Довженкової художньої лабораторії Юрій Яновський розповів у нарисовій книжці «Голлівуд на березі Чорного моря»(1930). до якої в основному увійшли мистецтвознавчі статті з питань кіно, написані в одеський період і видрукувані під псевдонімом Юр. Юрченка.

1927 року Юрій Яновський переїжджає до Харкова, а згодом – до Києва. Він постійно й наполегливо творчо працює, звертається до різних жанрових форм, досить активно виступає у пресі. З-поміж написаного ним у другій половині 20-х років варто виділити повість «Байгород», що увійшла до збірки «Кров землі» (1927), романи «Майстер корабля» (1928), «Чотири шаблі» (1930).

Ю. Яновський був помітним учасником організаційно-літературного життя, входив до складу «Аспанфуту» («Асоціації панфутуристів»), «Асоціації комункульту». Він активно репрезентував й утверджував ідеї ВАПЛІТЕ, відстоював її духовно-естетичні цінності, був одним із найпомітніших прозаїків у цій письменницькій організації та чи не найталановитішим серед них, друкувався в літературно-художньому часописі «ВАПЛІТЕ», виступав у дискусіях, що проходили за участі лідерів ВАПЛІТЕ, а після її вимушеного саморозпуску увійшов до «Пролітфронту», який утворили колишні провідні ваплітяни.

Натура письменника була відзначена талантом неабиякої працездатності й працеспрямованості. Юрій Яновський продовжував плідно працювати й у драматично складних 1930-х роках, звертаючись до різних творчих задумів і різноманітних жанрів. Він пише драму «Завойовники» (1931), виступає в часописі «Червоний шлях», випускає роман «Вершники» (1935), створює драми «Дума про Британку» (1937) та «Потомки» (1938), друкує оповідання в «Літературній газеті» завершує роботу над прозовою збіркою «Короткі історії» (1940).

У роки Другої світової війни, починаючи з 1941 року, Юрій Яновський активно виступає у пресі з публіцистичними статтями й нарисами, що з'являються у газетах «Література і мистецтво», «Правда», «Красная звезда», «Известия».

Восени 1941 року він, як і багато інших письменників, митців, переїжджає до Уфи, де мешкає разом із дружиною – Тамарою Жевченко та її матір'ю – Ольгою Георгіївною Горською. Сучасники згадували, що «в маленькій і тісній кімнатці в Уфі на Революційній вулиці, де ледь-ледь вмішувалися двоє похідних ліжок, невеличкий столик, полички з книжками письменника, при світлі невеличкої лампочки, а іноді й каганця, під зависання хуртовини, коди будиночок заносило снігом, немов па полюсі, він створив багато чудових оповідань [43, с. 147]. У цих штрихах до портрета Юрія Яновського є прикметна деталь – «полички з книжками». Григорій Гусейнов у есеї-епопеї «Господні зерна» фактично продовжує цей аспект: «До книжок у письменника було побожне ставлення (пишуть про це дружина, знайомі). Він розумівся на старовинній книзі, умів знайти в букініста серед книжкового мотлоху найнесподіваніший раритет і довго ним утішатися. Не до кіпця лишається з'ясованим, коли і як у Японською народилася пристрасть збирати книжки. Очевидці розповідають про його київську бібліотеку в будинку Роліт на вулиці Леніна, 68; у ній переважали старовинні видання, значна частина яких була французькою мовою. Тамара Жевченко згадувала: «До книжки він ставився як до живої істоти й не терпів, коли в його присутності недбало з нею поводитися. Як часто можна було бачити його, коли він ішов вулицями Києва з пакунком книжок!» [43, с. 120].

Улітку 1943 року письменник разом із родиною виїжджає до Москви. У воєнні часи Юрій Яновський напружено працює як головний редактор часопису «Українська література» (з січня 1946 року – «Вітчизна»), навколо якого збирає провідні письменницькі імена України. Під час війни він продовжує і суто літературну діяльність – пише драму «Син династії» (1942), випускає друком збірку оповідань «Земля батьків» (1944). Після визволення

Києва письменник повертається в Україну, додому, де продовжує перейматися напруженими літературними справами. Очевидці згадували, що у визволеному Києві, незважаючи на різноманітні труднощі, передусім побутового гатунку, Яновський «цілими днями писав, писав, писав навіть тоді, коли зовсім замерзали пальці в холодній кімнаті» [41, с. 119].

Наприкінці 1945 – на початку 1946 року Юрій Яновський у статусі кореспондента газети «Правда України» перебував Нюрнберзькому судовому процесі, де написав чимало нарисів і памфлетів, що склали цикл політичної публіцистики «Листи з Нюрнберга».

У повоєнний час письменник повертається до романного жанру, до жанру, з яким пов'язані його основні художні досягнення. Упродовж 1945-1946 рр. він створює роман «Жива вода», що був надрукований у часописі «Дніпро» (1947). Роман, у якому відтворювалося чимало символічних і влучних реалій, деталей повоєнного життя, спочатку одержав прихильні відгуки, проте незабаром щодо нього було визначено й оприлюднено офіційне ставлення – негативне й упереджене. «Живу воду» було піддано різкій критиці за начебто неправдиве й необ'єктивне відображення дійсності, за націоналізм та вияви натуралізму. Унаслідок потужного критичного тиску Юрій Яновський починає працювати над новою редакцією роману, який під назвою «Мир» виходить друком після смерті письменника, 1956 року.

Після публікації роману «Жива вода» й оприлюднення офіційної лінії щодо цього твору для Ю. Яновського настали скрутні часи. Проте він, як і завжди, у будь-яких складних умовах, продовжує активну письменницьку діяльність. На межі 40-50-х років митець друкується у московських журналах «Огонек», «Знамя», «Дружба народів», «Театр». У цей час з'являється його збірка «Київські оповідання» (1948), за яку наступного року письменника було відзначено Державною (Сталінською) премією. Сучасники Ю.Яновського зауважували, що присудження йому Державної премії позначилося на поліпшенні духовно-психологічного стану митця й ставлення до нього з боку владних структур.

У першій половині 50-х років він пише сценарій «Гоголь» (1951), що за ним 1952 року було знято документальний фільм, створює драму «Дочка прокурора» (1953), яка стала помітною подією в тогочасному літературному русі, тоді ж побачила світ збірка оповідань «Нова книга» (1954).

Завершилася земна путь художника у Києві. Це сталося 25 лютого 1954 року.

Як бачимо, Ю. Яновський, як і чимало інших українських письменників, – поліфонічний митець. Він працював у галузі поезії, прози, драматургії, кінодраматургії, публіцистики, мистецької та літературної критики. Він писав вірші, нариси, оповідання, новели, романи, п'єси, кіносценарії (деякі з них – «Серця двох», «Пристрасть» – у співавторстві з Миколою Бажаном), публіцистичні статті, театральні й літературознавчі нотатки, займався перекладознавчою діяльністю.

Літературна спадщина Ю. Яновського складна, суперечлива, багатовимірна, концептуально неоднорідна й, вірогідно, не могла бути іншою, формувалася в межах від початку «зоряних» 1920-х і до початку «унормованих» 1950-х років.

Етапними для образно-естетичної аксіології митця стали романи «Майстер корабля», «Чотири шаблі» та «Вершники».

Як відомо, на широту його світогляду впливали книги, прочитані в юності, те культурно-мистецьке оточення, в яке пощастило потрапити молодим. «Люби англійців та американців. Їхні твори правили мені за вікно до великого світу. Тоді я захопився морем, не побачивши ще його», – писав у відкритому лист до М. Хвильового, надрукованому в «Літературному ярмарку» 1929 року [61, с. 26]. Р. Кіплінг, Д. Лондон, О. Генрі, М. Твен, Теннісон, Дж. Конрад – ось неповний перелік «володарів романтичного слова», які зваблювали юного мрійника в небезпечні, але такі загадкові прерії, екзотичні землі, незвідані ще моря. Імпонували й сильні, дужі, сміливі герої, які завжди перемагали і досягали мети – допитливий хлопчина і собі мріяв стати таким, бо був від природи хоровитим, вразливим,

ТОНКОСЛЬОЗИМ.

А мама вечорами читала «Тараса Бульби» М. Гоголя, дід Микола розповідав багато цікавого – перед очима поставало героїчне минуле українського народу, його споконвічна боротьба за волю. Там, у степу під Компаніївкою, де зійдуться в бою брати Полівці, його внутрішній світ наповнювався духом рідних просторів.

У нього не стріляли в підвалах НКВС, не відправляли етапом на Колиму чи Соловки. Його переслідували все життя, послідовно, наполегливо витруювали живий дух Художника, Поета. Духовна смерть наступала значно раніше фізичної. Його завзято критикували за новаторський роман «Майстер корабля», дружно цькували за «Чотири шаблі», а ганебна, жорстока критика «Живої води» змусила писати «Київські оповідання», оптимістично-фальшиві, пафосні.

Ю. Яновський залишив багатожанрову спадщину: 70 новел, оповідань, чимало поезій, чотири романи, 7 п'єс, а ще кіносценарії, публіцистику. Не все є цікавим для нас, далеко не все було художньо вартісним. Ранні новели, оповідання, «Байгород», «Майстер корабля», «Чотири шаблі», кілька розділів «Вершників» – оце і все, що встиг письменник створити вільно. Але воно засвідчує величезні потужні можливості його таланту.

Далі істинне обличчя митця, цього тонкого лірика, проникливого мислителя, уродженого інтелігента, витонченого романтика, вихованого кращими традиціями світової класики, набрало виразу конвульсивної гримаси. Вільного письменника перетворили у красиву воскову ляльку зі штучним серцем, що забилося відповідно до партійних вимог.

Ю. Яновського справедливо називають сміливим новатором в українській літературі ХХ століття. Він – один із найяскравіших представників неоромантичної течії в ній. Як у царині змісту, так і форми художніх творів ніколи не йшов чужими стежками, а намагався відходити від усталених схем, банальностей, трафаретів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабишкін О. Кіноспадщина Юрія Яновського / О. Бабишкін. – Київ, 1987. – 158 с.
2. Багрій М. Неоромантичний герой в поемах «Роберт Брюс, король шотландський» та «Вілла-Посестра» Лесі Українки і «Мазепа» В. Сосюри / М. Багрій // Наукові записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Т. 24 (63). – №1 (ч. 2). – С. 172-177.
3. Бажан М. Майстер залізної троянди : пам'яті Юрія Яновського / М. Бажан // Думи і спогади. – Київ, 1982. – С. 9-62.
4. Бахтин М. Естетика словесного творчства / М. Бахтин. – Москва : Искусство, 1986. – 444 с.
5. Бернадська Н. Українська література ХХ століття : Довідник / Н. Бернадська. – Київ : Знання-Прес, 2007. – 272 с.
6. Бестюк І. «Куш» Вінсента ван Гога : функції екфрозису в романі «Майстер корабля» Юрія Яновського [Текст] / І. Бестюк // Мандрівець. – 2013. – №. – С. 46-51.
7. Бондар В. Один з уніфікованих : Над першим томом Ю. Яновського / В. Бондар // Літературна Україна. – 2002. – 12 грудня. – С. 11.
8. Бондаренко С. Сто років забуття : Про Юрія Яновського / С. Бондаренко // Київські Відомості. – 2002. – 20 вересня. – С. 9.
9. Буткова Г. А море шумить (Образ морської стихії у романах Юрія Яновського) / Г. Буткова // Урок української літератури. – 2001. – №4. – С. 25.
10. Видатні випускники Реального училища. Юрій Яновський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vypusknikimk.at.ua/publ/vidatni_vipuskniki_realnogo_uchilishha/janovskij_ju_i/janovskij_ju_i/6-1-0-12.
11. Волинський К. Про задавлену, але не кращу з традицій : (про критичне ставлення до роману Юрія Яновського «Чотири шаблі») / К. Волинський // Вітчизна. – 1982. – №1. – С. 148-156.

12. Гижа Л. Ідея овернення на Батьківщину в неоромантичних творах Ю. Яновського та Д. Конрада / Л. Гижа // Волинь філологічна : текст і контекст. Польська, українська, білоруська та російська літератури в Європейському контексті [зб. наук. пр. / упоряд. Л. Оляндер]. – Вип. 6 : У 2-х ч. – Ч.1. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – С. 167-176.

13. Гижа Л. Неоромантична проза Джозефа Конрада і Юрія Яновського [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.05 / Л. Гижа // Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2009. – 20 с.

14. Гижа Л. Часова організація нарративного дискурсу в романі Ю. Яновського «Майстер корабля» / Л. Гижа // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Сер. : Літературознавство. – Тернопіль, 2003. – Вип. 13. – С. 35-50.

15. Гнатюк М. Біографічна автореференційність Юрія Яновського як форма метатекстуальності // Філологічні семінари. Художня форма. – Вип. 8. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. – С. 263-278.

16. Гнатюк М. Естетичні погляди Юрія Яновського в структурі художньо- світоглядних координат 20-х років ХХ ст. / М. Гнатюк // Сіверянський літопис. – 2004- № 4. – С. 79-84.

17. Гнатюк М. Історичний хронотоп у романі Юрія Яновського «Чотири шаблі» / М. Гнатюк // Історична ретроспектива в українській літературі : зб. наук. праць. – Київ, 2003. – С. 135-142.

18. Гнатюк М. Кодифікуюча роль символу в структуру ванні тексту (на прикладі творчості Юрія Яновського) / М. Гнатюк // Літературознавчі студії : зб. наук. праць. – Вип. 10. – Київ, 2004. – С. 61-65.

19. Гнатюк М. Микола Гоголь і Юрій Яновський : дві гілки українського дерева / М. Гнатюк // Київська старовина. – 2009. – N 4. – С. 133-1

20. Гнатюк М. Принцип «творчої волі автора» в матриці тексту Юрія Яновського / М. Гнатюк // Літературознавчі студії : зб. наук. праць. – Вип. 12.

– Київ, 2005. – С. 114-118.

21. Гнатюк М. Реляція «автор – текст» у модерній новелістиці Юрія Яновського / М. Гнатюк // Слово і час. – 2004. – № 2. – С. 3-13.

22. Гнатюк М. Реляція «автор-текст» у модерній новелістиці Юрія Яновського / М. Гнатюк // Слово і час. – 2004. – № 2. – С. 3-13

23. Гнатюк М. Рецепція «романтики вітаїзму» в творчій практиці Юрія Яновського / М. Гнатюк // Літературознавчі студії : зб. наук. праць. – Вип. 4. – Київ, 2003 – С. 65-76.

24. Гнатюк М. Роман «Вершники» Юрія Яновського: історичні доміанти художнього часопростору / М. Гнатюк // Вісник Київського міжнародного університету (Літературознавчі студії). – Вип. 5. – Київ, 2003. – С. 79-90.

25. Гнатюк М. Семантика і семіотика текстуального простору Юрія Яновського / М. Гнатюк // Актуальні проблеми слов'язнавства: зб. наук. праць : У 2 ч. -Ч. 1. – Київ, 2004. – С. 164-182.

26. Гнатюк М. Трансформації стилю Юрія Яновського / М. Гнатюк // Філологічні семінари. Література як стиль і спогад. – Вип. 6. – Київ, 2003. – С. 70-84.

27. Гнатюк М. Художній світ Юрія Яновського: авторська репрезентація естетичних пошялів / М. Гнатюк // Вісник Запорізького державного університету. Серія «Філологічні науки». – Запоріжжя, 2004. – № 3. – С. 46-54.

28. Гнатюк М. Шевченкіана Юрія Яновського та її варіанти / М. Гнатюк // Шевченкознавчі студії : зб. наук. праць. – Вип. 7. – Київ, 2005. – С. 82-87.

29. Гнатюк М. Ю. Яновський і Ф. Шіллер : типи художніх кодів / М. Гнатюк // Сіверянський літопис. – 2002. – № 3. – С. 107-113.

30. Гнатюк М. Ю. Яновський і М. Хвильовий / М. Гнатюк // Український альманах. – Варшава : Об'єднання українців у Польщі, 2003. – С. 242-246.

31. Гнатюк М. Юрій Яновський : текст і авантекст. Монографія / М. Гнатюк. – Київ, 2006. – 328 с.
32. Гнатюк М. Юрій Яновський у наближенні до Шевченка (реалізовані й нереалізовані творчі задуми) / М. Гнатюк // Тарас Шевченко і народна культура : зб. пр. міжнар. з 5-ї наук. шевченківської конф. : Черкаси : Брама-Україна, 2004. – Кн. 2. – С. 117-126.
33. Гнатюк М. Юрій Яновський: психолінгвістичні аспекти літературного задуму та його текстологічні вияви / М. Гнатюк // Мова і культура – Вип. 5. – Т. VI. Мова і художня творчість. – Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2002. – С. 81-89.
34. Гнатюк М. Яновський Юрій / М. Гнатюк // Путівник по фондах відділу рукописів Інституту літератури. – Київ : Вид. центр «Спадщина», 1999. – С. 568-584.
35. Гнатюк М. Ю. Яновський і О. Довженко / М. Гнатюк // Літературознавчі студії : зб. наук. праць. – Вип. 13. – Київ, 2005. – С. 79-88.
36. Голобородько Л. Життєва повість Юрія Яновського / Л. Голобородько // Вивчаємо укр. мову та літ. – 2004. – №12. – С. 5-6.
37. Голобородько Я. Архітектор романних форм / Голобородько Я. Вибрані твори. – Харків, 2003.
38. Голобородько Я. Естетика й естетизм Юрія Яновського (романи «Майстер корабля», «Вершники») / Я. Голобородько // Українська мова і література в школі. – 2007. – № 5. – С. 50-60
39. Голобородько Я. Естетична поліфонія Юрія Яновського / Я. Голобородько // Українська мова та література. – 2005. – № 33. – С. 14-20.
40. Голобородько Я. Зодчий прози. Романний світогляд Юрія Яновського / Я. Голобородько // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – № 4. – С. 129-142.
41. Гончар О. Блакитні вежі Ю. Яновського / Гончар О. Письменницькі роздуми. Літературно-критичні статті. – Київ, 1980. – С. 116-120.

42. Дуб К. Про поетику роману Ю. Яновського «Чотири шаблі» / К. Дуб // Українське літературознавство : ЄРМНЗ. – Вип. 53. – Львів, 1989. – С. 238-249.
43. Жевченко-Яновська Т. Карби долі : (спогади про Ю. Яновського) / Т. Жевченко-Яновська // Вітчизна. – 1979. – №8. – С. 121-155.
44. Жигун С. Мовна гра як стилет вірний чинник у творчості Юрія Яновського / С. Жигун // Дивослово. – 2010. – №10. – С. 47-49.
45. Жукова С. Система уроків вивчення творчості Ю. Яновського / С. Жукова // Шкільна бібліотека. – 2003. – №1. – С. 105-10.
46. Зеров М. Юрій Яновський / М. Зеров // Українська культура. – 2002. – №7. – С. 10-12
47. Зуб І. Новаторство Ю. Яновського у висвітленні національних проблем / І. Зуб // Яновський Ю. Оповідання. – Київ, 1982. – С. 524.
48. Кавун Л. Історизм і міфологізм у романі Юрія Яновського «Чотири шаблі» / Л. Кавун // Українська мова та література. – 2003. – № 38.
49. Кавун Л. Роман Юрія Яновського «Майстер корабля» : візія ідеального стану суспільства / Л. Кавун // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. – Черкаси, 2004. – Вип. 58. – С. 112-119.
50. Казакова В. Яновський Ю. «Вершники» : аналіз тексту / В. Казакова, В. Паращич. – Харків : Ранок, 2001. – 32 с.
51. Камінчук О. Неоромантичний дискурс української поезії кінця ХІХ – початку ХХ ст. [Текст] / О. Камінчук // Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – №1/2. – С. 36-40.
52. Карамаш С. Про Ю. Яновського / С. Карамаш // Літературна Україна. – 2002. – 10 жовтня. – С. 9.
53. Клочек Г. Юрія Яновський- Констянтин Паустовський – Олександр Грін : деякі паралелі / Г. Клочек // Слово і час. – 2003. – №3. – С. 71-77.
54. Ковалів Ю. Романтична стильова течія в українській радянській поезії 20-30-х років (М. Бажан, Ю. Яновський, О. Влизько,

Л. Первомайський) [Текст] : наукове видання / Ю. Ковалів. – Київ : Наук. думка, 1988. – 128 с.

55. Ковальчук Г. Через терни до визнання [Текст] : Роман Ю. Яновського «Чотири шаблі» / Г. Ковальчук, І. Ковальчук // Українська література в загальноосвітній школі. – 2002. – №6. – С. 19-54.

56. Ковальчук О. Жінка у візіях чоловіка: аберациї зору : Роман Юрія Яновського «Майстер корабля» / О. Ковальчук // Дивослово. – 2004. – № 8. – С. 37-42.

57. Колісниченко А. Майстер. Людина і книга. До 80-річчя з дня народження Юрія Яновського / А. Колісниченко // Літ. Україна. – 1982. – 26 серпня.

58. Кононенко П. Юрія Яновський і питання романтизму / П. Кононенко // В пошуках суті : зб. наук. праць. – Київ. – 1981. – С. 166-180.

59. Констанкевич І. Література та кіно у фікційній автобіографії Ю. Яновського «Майстер корабля» / І. Констанкевич // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2013. – № 28 (277). – С. 178-182.

60. Лавріненко Ю. РОЗСТРІЛЯНЕ ВІДРОДЖЕННЯ (Юрій Яновський) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/87/34>.

61. Лист Ю. Яновського до М. Хвильового // Новини кіноекрану. – 1989. – № 6. – С. 25-29.

62. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. – Т.І. – Київ : ВЦ «Академія», 2007. – 608 с.

63. Логвиненко О. народжений у степах, натхненний морем : (Про Юрія Яновського) / О. Логвиненко // Літ. Україна. – 2002. – 10 жовтня. – С. 9.

64. Маланюк Є. Юрій Яновський / Є. Маланюк // Єлисавет. – 1992. – 19 серпня. – №2. – С. 11-18.

65. «Мамо, мені лікують серце, а воно зовсім не болить» [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/history-newspaper/_mamomeni-likuyut-serce-a-vono-zovsim-ne-bolit/452099.

66. Мариненко Ю. Від «Живої води» до «Миру» : (Юрій Яновський) / Ю. Мариненко // Укр. мова та література. – 2002. – жовтень (№37). – С. 13-17.

67. Матвійчук М. Про новелістику Юрія Яновського / М. Матвійчук // Українське літературознавство. Респ. міжвід. збірник, 1973. – Вип. 18. – С. 11-17.

68. Матівос Ю. Микола Гоголь і Юрій Яновський – родичі / Ю. Матівос // Голос України. – 2002. – 31 жовтня. – С. 18-19.

69. Матівос Ю. Повернися, ластівко – ти того варта : Чиє ім'я повинна мати обласна журналістська премія? / Ю. Матівос // Кіровоградська правда. – 2008. – 15 лютого. – С. 14.

70. Мафтин Н. Типологія новелістичного мислення у прозі Юрія Яновського / Н. Мафтин // Слово і час. – 2010. – № 10. – С. 3-10.

71. Міщенко Д. Перша і остання бесіда (Ю. Яновський) / Д. Міщенко. – Київ. – 1999. – №1. – С. 128-131.

72. Мовчан Р. «Благословіть почати щирий труд, що відчинив би далину, як двері...» (Неоромантизм ранньої прози Ю. Яновського) / Р. Мовчан // Українська мова та література. – 1999. – №45. – С. 4-7.

73. Мовчан Р. Неромантична проза Юрія Яновського : «Майстер корабля», «Чотири шаблі» / Р. Мовчан // Дивослово. – 2001. – № 7 . – С. 59-67.

74. Несисюк О. Юрій Яновський як стиль : виструнчений, коректний / О. Несисюк // Українська мова і література в школі. – 2002. – № 37, жовтень. – С. 17-19.

75. Оліна Г. Життя і творчість Ю. Яновського : цикл уроків у 11 класі / Г. Оліна // Вивчаємо укр. мову та літературу. – 2006. – №17-18. – С. 50-62.

76. Орел С. Володимир Панченко : «Екран великої історії Юрія Яновського не роз'їла кислота творчої несвободи» [Текст] / С. Орел // Вечірня газета. – 2002. – 27 вересня. – С. 11.
77. Острик М. Прозова спадщина Ю. Яновського // Яновський Ю. Оповідання, романи, п'єси / Упоряд. та прим. М. Острика. – Київ : Наук. думка, 1984. – С. 2-6.
78. Островський Г. Все, що залишилось... / Г. Островський // Вітчизна. – 1993. – № 3-4. – С. 32-40.
79. Панченко В. «І думав я не тільки те, що написав у книжках» : (Перечитуючи молодого Юрія Яновського) / В. Панченко // Магічний кристал. – Кіровоград, 1995. – С. 89-95.
80. Панченко В. «Морські вовки» в степах України. Чому неоромантик Юрій Яновський став соцреалістом / В. Панченко // Літературна Україна. – 2012. – 9 серпня. – С. 6-7.
81. Панченко В. «Я теж жив ...» / В. Панченко // День. – 2002. – 29 серпня. – С. 5.
82. Панченко В. Юрій Яновський : Життя і творчість. – Київ : Дніпро, 1988. – 294 с.
83. Панченко В. Юрію Яновському – 100 / В. Панченко // Українська культура. – 2002. – №7. – С. 10.
84. Пархоменко М. «Чотири шаблі» в творчості Юрія Яновського / М. Пархоменко // Яновський Ю. Твори : У 5 т. – Київ, 1983. – Т. 2. – С. 413-414.
85. Патетичний фрегат. Роман Юрія Яновського «Майстер корабля» як літературна модифікація / Упор. В. Панченко. – Київ : Факт, 2002. – 344 с.
86. Плачинда С. Юрій Яновський : Біографічний роман / С. Плачинда. – Київ : Молодь, 1986. – 256 с.
87. Пуніна О. Кіноконструкція в романі Юрія Яновського «Майстер корабля» / О. Пуніна // Слово і час. – 2010. – № 11. – С. 41-50.
88. Савченко З. Активний романтизм – стильова домінанта раннього

Ю. Яновського [Текст] / З. Савченко // Слово і час. – 1999. – №3. – С.68-70.

89. Саєнко В. «Голівуд на березі Чорного моря» в інтерпретації митців доби Розстріляного Відродження [Текст] / В. Саєнко // Дивослово. – 2014. – №7/8. – С. 58-63.

90. Семенчук І. Юрій Яновський : Життя і творчість / І. Семенчук. – Київ, 1990. – 256 с.

91. Скупейко Л. Неоромантизм як модерна парадигма української літератури (реляція Лесі Українки) [Текст] / Л. Скупейко // Слово і час. – 2009. – №5. – С. 71-83.

92. Слово, що не прохолоне [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.kr.ua/kray/yanovsky100.html>.

93. Смолич Ю. Злигодні Юрія Яновського / Ю. Смолич // Сучасність. – 1971. – № 7-8. – С. 57-69.

94. Солод Ю. Українська література : ХХ – погляд на межі тисячоліть / Ю. Солод. – Київ : Світло знань, 1999. – С. 167-172.

95. Сосюра В. Пам'яті Юрія Яновського /В. Сосюра // Дніпро. – 1962. – № 8. – С. 156.

96. Старинкевич Л. Юрія Яновський – Майстер Корабля / Л. Старинкевич // Патетичний фрегат : Роман Юрія Яновського «Майстер корабля» як літературна містифікація / [упоряд. В. Панченко]. – Київ. – 2002. – С. 273-283.

97. Стах Т. Зберегти у серці / Т. Стах // Лист у вічність : Спогади про Юрія Яновського. – Київ, 1980. – 114 с.

98. Твори Юрія Яновського [Електронний ресурс] // Е-бібліотека «Чтиво». – Режим доступу: <http://chtyvo.org.ua/authors/Yanovskyi>.

99. Українка Леся. Зібрання творів : У 12-ти т. – Київ : Наук. думка, 1978. – Т.9. – 694 с.

100. Цалик С. Іронічний вершник Юрій Яновський / С. Цалик // Українська мова та література. – 2005. – № 21-23. – С. 37-42.

101. Чумаченко О. Міф і мистецька гра в естетиці неоромантизму

[Текст] : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. / О. Чумаченко ; Київський національний університет культури і мистецтв. – Київ, 2003. – 17 с.

102. Чумаченко О. Неоромантичні тенденції в ранньому українському кіномистецтві / О. Чумаченко // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ, 2003. – №3. – С. 70-75.

103. Чумаченко О. Український «кіплінгіанець» Ю. Яновський (Перспективи модернізму в «Чотирьох шоблях») / О. Чумаченко // Слово і часо – 1998. – №3. – С. 28-31.

104. Шудря М. Де гратувалися криця душ? (До витоків роману «Чотири шаблі») / М. Шудря // Українська мова та література. – 1997. – №21. – С. 1-5.

105. Юрій Яновський – Оповідання. Романи. П'єси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://litmisto.org.ua/?page_id=5649.

106. Юрій Яновський : «Моє страждання у ВУФКУ вже скінчилося» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ktm.ukma.kiev.ua/show_content.php?id=1157.

107. Яновський Ю. // Українське слово : Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. : В 4 кн. – Київ, 2003. – Кн. 2. – 278 с.

108. Яновський Ю. «І як нам мало треба...» : Листування з дружиною / Ю. Яновський // Єлисавет. – 1993. – 14 жовтня. – С. 89-115.

109. Яновський Ю. Вибрані твори / Упоряд. текстів та передм. Я. Голобородько. – Харків : Ранок, 2003. – 368 с.

110. Яновський Ю. Тоді дмухав трамонтан : (Із подорожніх нотаток письменника) / Ю. Яновський // Україна. – 1984. – С. 12-42.

111. Яновський Юрій // Історія української літератури ХХ ст. : У 2 кн. / За ред. В. Дончика. – Київ, 1998. – Кн. 1. – 251 с.